

Praktijkadvies Watercrassula

Bosschap, 25 november 2013

Henk Siebel & Johan van Valkenburg

Wat is watercrassula?

Watercrassula (*Crassula helmsii*) komt oorspronkelijk uit Australië en Nieuw-Zeeland en is via de waterplantenhandel naar andere continenten gekomen en komt nu voor in een groot deel van Europa. De soort verspreid zich in ons klimaat niet via zaad maar via kleine plantfragmenten. Het kan zich dankzij fragmentatie en snelle groei makkelijk verspreiden en tot dominantie komen. Meer informatie om de watercrassula te kunnen herkennen is te vinden via het infoblad (herkenningsfiche) uit Vlaanderen:

<http://waarnemingen.be/exo/be/nl/6654.pdf>.

Dominantie van Watercrassula bij een ven in Noord-Brabant (foto: Donald van Hoek)

Wat is het effect van deze invasieve exoot?

Watercrassula is een toenemend probleem in natuurgebieden. Deze invasieve exoot kan in ondiepe wateren en oevers dichte vegetaties vormen en daarbij de biodiversiteit zeer nadelig beïnvloeden. Het kan vooral zeer dominant worden op oevers en in het water van zwak gebufferde wateren zoals poelen, vennen en waterhoudende laagtes in zandgebieden. Vooral in tijdelijk droogvallende wateren. Ook in sommige duinvaleien en voormalige zandplaten in het deltagebied is de soort al opgedoken. In sommige wateren lijkt de soort minder snel dominant te worden, maar de soort kan zich vandaar echter wel weer verder verplaatsen naar in de omgeving liggende zwak gebufferde wateren. Vooral voor de natuurwaarde van zwak gebufferde wateren (Habitatype H3130 Zwakgebufferde vennen) vormt dit een groot probleem omdat de karakteristieke soorten hier weggeconcurrerd worden. Zeker bij de uitvoering van natuurontwikkelingsprojecten ten behoeve van deze doelen is het van groot belang alert te zijn op deze invasieve exoot.

De soort kan dan makkelijk snel talrijk worden als ze al aanwezig was of uit vestiging van elders. Neem dit ook mee in de risicoparagraaf bij projecten en in de kostenbegroting. Vaak wordt de soort laat opgemerkt mede omdat hij niet altijd herkend wordt en bestrijding is lastig als de soort eenmaal talrijk aanwezig is. Daarom is tijdig ontdekken, verspreiding tegengaan en snelle bestrijding van groot belang.

Watercrassula kan vooral snel dominant worden op kale oevers, zoals deze bijvoorbeeld na afgraven ontstaan. Als de soort dus met fragmenten in het water aanwezig is, is het niet zinvol oevers af te gaven. Het devies is dan eerst afdoende bestrijden en dan pas natuur te ontwikkelen op die plek.

Hoe kan watercrassula bestreden worden?

De bestrijding van invasieve exoten in het algemeen bestaat uit vier stappen:

1. Voorkomen verspreiding, 2. Vroegtijdig ontdekken en bestrijden eerste vestigingen, 3. Bestrijden van lokale kleine populaties, 4. Beheersen. Deze stappen worden hieronder achtereenvolgens beschreven.

1. Voorkomen verspreiding

Hoewel van watercrassula in Nederland geen zaadsetting bekend is, verspreidt de soort zich erg snel via kleine fragmenten en overwinteringsknoppen die gemakkelijk van de moederplant afbreken. Als de soort eenmaal in een ven aanwezig is, verspreidt hij zich via fragmentatie gemakkelijk via het water over het hele ven en daar is moeilijk wat tegen te doen. Verspreiding van het ene water naar het andere kan plaatsvinden:

- 1) aan laarzen of schepnetten van mensen,
- 2) via graafmachines die niet goed schoon worden gemaakt,
- 3) via maaibalken,
- 4) via van het ene ven naar het andere ven stromend water en ook,
- 5) via grote grazers of watervogels zoals ganzen.

Zeker als deze soort zich heeft gevestigd in een ven, maar ook andere vennen gevaar lopen is het zaak het nodige te doen om verdere verspreiding te voorkomen. Hierbij kan gedacht worden aan:

- 1) Het instrueren van vrijwilligers om besmette vennen te mijden bij een rondgang langs wateren.
 - Meer bekendheid geven aan soort en problemen in blaadje voor vrijwilligers.
 - Inventarisatie van amfibieën alleen op zicht en gehoor.
 - Als betreding van de wateren (bijvoorbeeld bij bestrijding) noodzakelijk is, laarzen steeds goed schoonmaken.
- 2) Zorgen voor schone graafmachines bij inrichtingswerkzaamheden. Vragen waar ze eerder waren en als ze uit andere besmette gebieden komen eerst goed schoonmaken.
- 3) Pas op met maaien en klepelen op oevers waar ook watercrassula voorkomt. Als het nodig is vanwege wilgenopslag, dan eerst zoveel mogelijk verwijderen op de oevers.
- 4) Zorgen voor een goed filter, bijvoorbeeld in de vorm van aaneensluitende hooibalen in stromende watergangen als besmette vennen bij hoge waterstanden overstromen naar andere wateren. Bij een dichte pakking van strobalen kan het water opgestuwd worden en er omheen stromen. Meerdere rijen lossere strobalen (niet helemaal los, want dan waait het weg) en een doorstroombare hoge drempel van grof grind zijn dan behulpzaam. Zorg ook dat eventueel vee er niet bij kan komen.
- 5) Tegengaan verspreiding door dieren.
 - Uitrasteren voor grote grazers.
 - Een nulstand van ganzen hanteren in een vennengebied, waar meestal vanuit de natuurdoelstelling al voor gekozen is. Maar kijk uit dat het niet het constant verjagen is, waarbij ganzen juist heel veel vennen gaan aandoen en wat de verspreiding van watercrassula weer zal bevorderen.

2. Vroegtijdig ontdekken en bestrijden eerste vestigingen

Voor het tijdig ontdekken is het van belang dat eigen veldmedewerkers en inventariserende vrijwilligers deze soort goed kennen en dat er vooral na grootschalige natuurontwikkeling extra wordt gekeken of deze soort zich vestigt.

Bestrijden van eerste vestigingen dient zeer zorgvuldig te gebeuren omdat gemakkelijk fragmenten los kunnen raken, die dan weer kunnen uitgroeien. Bij onder water staande planten is het niet goed te doen. Het beste kan men het doen als de planten droog staan. Iets meer uitgegroeide planten kunnen ook al tot 20 cm diep wortelen. Zorgvuldig verwijderen met grond en al is dan van belang. Fragmentatie moet worden voorkomen en nazorg is noodzakelijk. Markering van plekken waar de soort stond is hiervoor van belang. De verwijderde planten en grond moeten zorgvuldig verwerkt worden om te voorkomen dat de soort verspreid wordt, bijvoorbeeld door ze te begraven in een diepe kuil. Als er eenmaal een kleine populatie aanwezig is kan beter een rigoureuze aanpak worden gevolgd.

3. Bestrijden van lokale kleine populaties

Bij het bestrijden van kleine populaties wordt gebruik gemaakt van het feit dat watercrassula in Nederland geen langlevende diasporevoorraad (zaad, knolletjes) in de bodem maakt, terwijl andere soorten van deze groeiplaatsen dat wel hebben. De planten doen afsterven is het devies, maar branden werkt niet en gebruik van herbiciden werkt slecht en is op de groeiplaatsen te nadelig voor de natuur. Daarom moeten andere middelen worden ingezet. Als de groeiplaatsomstandigheden voldoende lang ongunstig zijn zodat de planten afsterven kan men de soort kwijtraken, terwijl andere soorten daarna weer uit zaad of knolletjes terug kunnen komen.

Afschermen van licht

De belangrijkste methode is de planten tenminste zes maanden volledig af te schermen van licht, door het afschermen met plastic of geen lichtdoorlatend worteldoek (Gronddoek 2 laags 225 grms). Dit moet wel goed vastgelegd worden om te voorkomen dat het gaat drijven.. Dit is vooral uit te voeren als de groeiplaats droog is en kan deels vanaf de oever in het water worden gelegd. Dit kan in het zomerhalfjaar beter dan in het winterhalfjaar. De beste periode ook gezien eventuele nadelige effecten voor andere soorten is augustus – september. Soms zal het hiervoor nodig zijn een ven droog te pompen als het niet zelf al droogvalt. Er moet dan voorkomen worden dat het pompwater met fragmenten van watercrassula elders terecht komt waar het weer uit kan groeien. Er moet dan gebruik worden gemaakt van een fijn filter.

Kleinere plekken kan men geheel afdekken met doek. Bij grotere plekken in laagten is het een mogelijkheid om zorgvuldig af te graven (van de kant naar binnen schuiven), het tijdelijk op depot zetten van de grond en afdekken met plastic. Dit moet droog gebeuren. Als verder verdiepen van de laagte ongewenst is, kan ook een groter deel met doek worden afgedekt. Bedenk dat je in natuurgebieden voor het graven of andere grote ingrepen vrijwel altijd ontheffing moet regelen bij het bevoegd gezag. Ook kan het nodig zijn eerst extra te inventariseren of er geen kwetsbare soorten aanwezig zijn, die moeten worden weggevangen.

Dichtgooien

Bij kleinere poelen waar watercrassula al massaal aanwezig is, is het dichtgooien van deze poelen met grond uit een nieuw te maken poel op enige afstand (>10 meter) een goede maatregel, mits de soort niet ook daarbuiten talrijk aanwezig is. Als watercrassula ook op de rand aanwezig is kan deze eerst met grond en al naar beneden geschoven worden alvorens met grond af te dekken. Wanneer geen nieuwe poel in de directe omgeving gemaakt kan worden, dan moet de poel ook uit de SNL subsidie worden gehaald. Als poelen veel water

houden en wanneer bij dichtgooien dit water weg zal kunnen stromen, mag dit geen nieuwe vestigingen veroorzaken. Droogpompen en zorgvuldig filteren van pomp water is dan nodig.

Schaduwgevende kleurstof

Indien vennen waterhoudend blijven en de plant ook onder water groeit is het afdekken van oevers niet zinvol, omdat vanuit het water steeds weer nieuwe vestigingen op de oever komen. Als vennen niet droog gepompt kunnen worden, bijvoorbeeld bij vennen met veel kwel dan is er nog een experimentele mogelijkheid om schaduwgevende kleurstof aan water toe te dienen bij wateren van meer dan 50 cm diep. Omdat er plantenfragmenten in de oever komen en omdat de kleurstof werkt vanaf ongeveer 30 cm diepte moet de oeverzone worden afgedekt met zeil. Voor dit alles is wel ontheffing nodig in het kader van de Flora- en Faunawet. Op dit moment loopt een experiment in het gebied Huis ter Heide.

Aan de kust in Engeland is ook het tijdelijk verzilten van het water effectief gebleken, maar dat is maar zeer beperkt toepasbaar in Nederland.

4. Beheersen

Er zijn geen selectieve natuurlijke vijanden inzetbaar. Ook is er geen inzet van begrazing mogelijk die niet tot nog meer problemen leidt. Niet bestrijden betekent dan ook dat de soort in zwak gebufferde wateren tot dominantie komt en de daar belangrijk natuurdoelen niet gerealiseerd kunnen worden. Omdat hier ook het accepteren van het niet halen van Natura 2000 doelstellingen speelt is dit iets om samen met de provincie af te spreken.

Op oevers waar niet bestreden kan worden is het toelaten van successie naar wilgenbos (dus wijziging van het doel) vaak de enige overgebleven optie.

Als bestrijden lokaal geen haalbare optie meer is, is het zaak om vooral verspreiding naar andere nog niet besmette wateren te voorkomen. Het beste kan dit samen met andere beheerders worden gedaan in een regionale zoneringaanpak gericht op het vrij houden van de belangrijkste complexen van zwak gebufferde vennen en een goede monitoring.

Meer informatie: Veldgids Invasieve Waterplanten in Nederland (gratis op te vragen via pd.info@minlnv.nl)

*Voor vragen over dit praktijkadvies kunt u contact opnemen met:
Anne Reichgelt, reichgelt@bosschap.nl, 030-6981082*